

Klinická farmakologie mezi dvěma světy v době krize

Karel Urbánek

Šéfredaktor

Rok 2020 nezačal dobře ani pro naši doposud klidnou a blahobytnou část světa. Desítky let očekávaná pandemie zcela nového a závažného virového onemocnění se stala skutečností v rozsahu, který zaskočil i většinu skutečných odborníků.

Kliničtí farmakologové mají tu smůlu, nebo štěstí, že se v těchto krizových dnech pohybují mezi dvěma zcela odlišnými světy.

Tím prvním je reálný svět zdravotnictví a vědy, který reaguje na krizovou situaci až překvapivě rychle, racionálně a správně. Zdravotnictví se organizuje podle pandemických plánů a krizového řízení, nemocnice se nastavují na krizový režim. Přes počáteční nedostatky probíhá tento proces obdivuhodně dobře. Musíme mít na paměti, že nikdo z nás podobnou situaci nemohl ještě nikdy zažít, takže není možné, aby vše probíhalo zcela dokonale. Nicméně téměř všichni v tomto světě se chovají zcela racionálně, snaží se být maximálně užiteční a pracují nesmírně efektivně. Někteří z nás si po čase jistě budou klást otázku, jestli v této krizi nemohli udělat více, ale i ten nejmenší příspěvek každého z nás je v těchto dnech cenný. Zvláště musím ocenit přístup našich studentů, budoucích lékařů, sester i dalších zdravotníků, kteří se v těchto dnech projevují skutečně obdivuhodně. I zapojení řady čistě vědeckých pracovišť do řešení problémů, spojených s aktuální krizovou situací, je jedním slovem prostě skvělé.

Na druhé straně ovšem existuje virtuální, informační svět, který se v této době projevuje zejména svými špatnými stránkami. Nemám teď na mysli ani tak svět našich běžných médií, ve kterých „mainstream“ již dlouho představuje nefalšovaný úpadkový bulvár, jako svět odborných informací v médiích a sociálních sítích. Už v době předkrizového blahobytu se v tomto světě pohybovala řada ne zrovna kvalitních médií a publicistů. S nástupem pandemie ovšem bohužel nastala přímo jejich hvězdná hodina. Obrovská poptávka po informacích spolu s faktem, že po třech měsících existence nové nemoci prostě nemůžeme mít žádnou farmakoterapii s prokázaným účinkem, způsobily, že jsme byli v uplynulých týdnech téměř nepřetržitě zahlcováni zbytečným a matoucím informačním šumem. Přival informací nulové hodnoty téměř jako by úplně zastínil veškerou racionalitu i odbornost. O co méně mají autoři podobných sdělení vlastních poznatků, o to více se množí chybně analyzované závěry z velmi pochybných zdrojů, z nichž některé jsou na hraně skutečných podvodů.

I když nepochybuji, že většina podobných analýz a převzatých informací vznikla v dobré snaze pomoci, nelze přehlédnout, že mnohé podobné vznikly z prosté touhy zviditelnit se, dodat si důležitosti nebo dokonce posílit pozici podvodných metod, jako je například takzvaná tradiční čínská „medicína“ a podobně. Také u nás se odněkud vyrojily desítky rychlokvašených specialistů na léčbu virových pneumonií, kteří si v pondělí přečetli v učebnici kapitulu Virostatika, v úterý si na Wikipedii našli význam zkratky ECMO a ve středu už začali sepisovat rádob odborná doporučení, informační maily nebo do češtiny špatně překládají anglické texty špatně přeložené z čínštiny. Sice už si ne vždy nastudovali problematiku „obyčejné chřipky“ či rozdíl mezi významy zkratk COVID-19 a SARS-CoV-2, to však řada konzumentů jejich informací, zaobalených do odborné terminologie, nemusí vždy rozpoznat, takže tato jejich tvorba může někdy napáchat zcela reálné škody.

Skuteční odborníci na danou problematiku, kterých máme i u nás nemálo, se v tomto světě dostali úplně do pozadí, celkem pochopitelně, protože nyní jaksí nemají příliš času na podobné aktivity. Navíc jsme byli svědky toho, jak někdy i ve svých oborech skutečně významní odborníci a profesionálové podléhají svodům možnosti vyjádřit se k otázkám, o kterých mají jen povrchní znalosti. Tím ovšem mohou také způsobit značné škody, neboť jak laická, tak odborná veřejnost uznává jejich autoritu a neodvázá se zpochybnit jejich názory. Dokonce máme smutnou příležitost pozorovat, že i světové renomované časopisy podlely této „covidové psychózy“ a publikují jak na běžícím pásu práce, jejichž kvalita nedosahuje ani úrovně bakalářských prací našich studentů a renomované instituce na jejich základě vytvářejí doporučení pro léčbu skutečně závažných stavů.

Náštestí se zdá, že v posledních dnech se již začínají dostávat do popředí skutečně relevantní názory a informace, takže jsme už snad překonali období mediální fámy o škodlivosti ACE inhibitorů a ibuprofenu a časem si snad poradíme i s těžko pochopitelnou fámou o univerzálních protivirových účincích antiparazitik i se - zjevně zcela nesmrtelnou - fámou o existenci panacea ve formě vysokých dávek vitamínu C.

Byl bych velmi rád, kdybychom v rámci našeho oboru postupně pomohli odbornou veřejnost vrátit k racionálnímu pohledu na farmakoterapii a její odborná východiska. Stejně tak si dovoluji vyjádřit naději, že kliničtí farmako-



logové dokáží svým kritickým pohledem na věc přispět k hledání optimálních farmakoterapeutických postupů v obtížných situacích, které jsou ještě před námi. A že dokáží i svoje nejvýmluvnější kolegy přesvědčit o tom, že pokud nemají co říci, je rozhodně lepší mlčet.

Závěrem tohoto úvodního slova Vás ještě bohužel musím seznámit se smutnou zprávou, kterou jsem dnes obdržel. Dne 30. března tohoto roku zemřel profesor Folke Sjöqvist, jeden nejvýznamnějších evropských klinických farmakologů a první předseda European Association for Clinical Pharmacology and Therapeutics. Je to velká ztráta pro všechny, kteří ho znali i pro klinickou farmakologii jako obor. Jako šéfredaktor tohoto časopisu jsem nesmírně hrdý, že profesor Sjöqvist byl tak laskav, že napsal krátký Editorial do čísla 1/2009 našeho společného časopisu Klinická farmakologie a farmacie. Chtěl bych Vás, vážení kolegové, vyzvat, abyste právě v této době obětovali chvíli svého vzácného času a znovu si přečetli jeho text, který ani po 11 letech neztratil vůbec nic ze své aktuálnosti.